

**ФОРУМ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА
(Брюссель, 16-17 листопада 2009 року)
РЕКОМЕНДАЦІЇ**

РОБОЧА ГРУПА 1: ДЕМОКРАТІЯ, ПРАВА ЛЮДИНИ, НАЛЕЖНЕ ВРЯДУВАННЯ І СТАБІЛЬНІСТЬ

На зустрічі у Брюсселі 16 листопада 2009 року учасники групи з питань демократії, прав людини, належного врядування та стабільності Форуму громадянського суспільства вирішили, що організації громадянського суспільства (CSO) слід вважати природними інституційними партнерами керівних органів установ ЄС, країн-учасниць ЄС і 6 країн східного партнерства (ЕаР) в перспективі планування, застосування, контролю та оцінки програм Східного партнерства як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівні. Група прийняла рішення додати «права людини» до своєї робочої назви і пропонує відповідно змінити назву першої тематичної платформи Східного партнерства.

Організації громадянського суспільства також слід залучати до оцінки взаємодії ЄС і країн Східного партнерства, зокрема що стосується так званих «заморожених конфліктів», ведення політики та використання інструментів ЄС (таких як ENPI, тематичні програми DCI, а також «Європейський інструмент демократії і прав людини»).

Країни Східного партнерства повинні намагатися дотримуватися копенгагенських критеріїв, а також зобов'язань та рекомендацій Ради Європи і ООН. Організації громадянського суспільства повинні брати участь у контролі поступу країн Східного партнерства на шляху до досягнення цих цілей.

Східне партнерство дає країнам-партнерам можливість інтегруватися у Європейський союз за допомогою розвитку стабільних демократичних структур, а також дозволяючи громадянському суспільству брати активнішу участь в таких сферах, як права людини, виборчі стандарти, свобода засобів масової інформації, боротьба з корупцією, навчання і налагодження зв'язків між місцевими органами влади. Окрім цього, у всі процеси, які відбуваються в Східному партнерстві, слід вносити гендерні питання.

Форум однозначно засуджує утримання політичних в'язнів у деяких країнах Східного партнерства і вимагає їхнього негайного звільнення.

ЗАГАЛЬНЕ – ДЕМОКРАТІЯ І ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ

1. ЄС слід заохочувати органи влади в країнах регіону Східного партнерства вводити або зміцнювати:

а) демократичні принципи на державному і місцевому рівнях:

- реформувати політичні установи в країнах Східного партнерства в умовах відкритості політичних систем до громадських ініціатив та участі громадянського суспільства у політичному процесі;
- підтримувати багатосторонні демократичні процеси;
- зміцнювати самоврядування в межах послідовних та незалежних систем місцевого уряду, звертаючи особливу увагу на належне фінансування місцевих органів влади;
- відстежувати стан демократії в країнах Східного партнерства, відводячи організаціям громадянського суспільства важливу роль у процесі.

б) високі стандарти управління, верховенства права, ефективного громадського контролю над дотриманням законодавства, а також прокуратури і міліції, викорінення тортур і жорстокого ставлення.

с) незалежність судової системи і гарантування доступу до правосуддя,

д) ефективні механізми боротьби з корупцією.

2. Країни Східного партнерства повинні:

- a) реформувати освіту, зокрема в галузі верховенства права, демократії, прав людини і державного управління.
 - b) наполягати на узгодженні державного законодавства зі стандартами ЄС, у тому числі приймати досконалі закони щодо протидії дискримінації.
 - c) приймати закони, які гарантують свободу самовираження і перешкоджають ненависницьким промовам в громадському житті, у тому числі в засобах масової інформації, з питань релігії та національних меншин, ксенофобії та расизму, сексуальної орієнтації і гендерної приналежності, а також щодо інших груп.
- 3. Східне партнерство повинно налагодити процедуру застосування процедур Оцінки регуляторного впливу і Аналізу політики у звичній практиці підготовки законопроектів у країнах Східного партнерства.
 - 4. Організації громадянського суспільства повинні брати рівноправну участь у процесах Східного партнерства. Зокрема, вони повинні мати можливість пропонувати проекти та ініціативи відносно Східного партнерства.
 - 5. Організації громадянського суспільства повинні брати участь у оцінці проектів, які фінансує ЄС, а для забезпечення прозорості майбутніх угод, їх слід готувати за участі організацій громадянського суспільства.

ПРАВА ЛЮДИНИ

- 1. ЄС слід у своїй зовнішній політиці і договорах з іншими країнами демонструвати центральне значення міжнародних стандартів прав людини, приділяючи правам людини окрему увагу. Впровадження цих стандартів прав людини повинно невід'ємною частиною східного партнерства.
- 2. ЄС слід підтримувати та зміцнювати незалежність і ефективність державних механізмів захисту прав людини (таких, як офіси омбудсменів).
- 3. ЄС повинен демонструвати свій передовий досвід у галузі законодавства щодо протидії дискримінації і злочинів на ґрунті ненависті, а також щодо узгодження державного законодавства зі стандартами ЄС.
- 4. За допомогою програм Східного партнерства ЄС повинен звертати увагу на весь обсяг прав людини – громадських, політичних, економічних, соціальних та культурних, у тому числі право доступу до державних і соціальних послуг, загальне дотримання прав профспілок і працівників, висвітлених у конвенціях МОП і в Європейській соціальній хартії, а також право на приватну власність.
- 5. Оцінку прав людини у країнах Східного партнерства слід розглядати як основоположний критерій загальної оцінки демократичного поступу цих країн. ЄС слід підтримувати організації із захисту прав людини у країнах Східного партнерства та застосовувати ефективні моделі і новітні методи постійного моніторингу дотримання прав людини. Слід створити ефективні комунікаційні канали для інформування установ ЄС, Ради Європи, ОБСЄ та окремих країн-учасниць ЄС про результати моніторингу.
- 6. Країни Східного партнерства повинні стимулювати використання міжнародних норм, механізмів і рекомендацій на державному рівні. ЄС повинен підтримувати всебічне дотримання методичних рекомендацій ЄС про захист прав людини, зокрема методичних рекомендацій «Про захисників прав людини», а також відповідних рекомендацій і рішень ООН, Ради Європи, ОБСЄ, а також Європейського суду з питань прав людини.
- 7. Східне партнерство повинно вносити питання прав людини у всі свої програми, в тому числі в політику щодо надання захисту біженцям та мігрантам, економічного розвитку, міжнародної співпраці, торгової та енергетичної політики.
- 8. Східне партнерство повинно заохочувати участь організацій громадянського суспільства в розробці і втіленні політики урядів, спрямованої та захист уразливих груп, зокрема етнічних меншин і біженців (IDP). Східне партнерство повинно пропагувати міжкультурний діалог між країнами Східного партнерства і країнами-учасницями ЄС, заохочуючи терпимість та різноманітність.

9. Особливу увагу слід приділяти правам меншин, зокрема праву на рівноправну участь у процесах, пов'язаних із прийняттям рішень, та в громадському житті країн Східного партнерства, а також створенню правових та інституційних гарантій для цього процесу.
10. Східне партнерство повинно впроваджувати проекти, що спираються на терпимість, плюралізм і різноманітність стосовно історії, національних культур і релігій, осіб із нетрадиційною сексуальною орієнтацією та інших ізольованих груп.
11. Східне партнерство повинно за допомогою спільних проектів підтримувати освіту в галузі політичної культури плюралізму і демократії, що спиратиметься на цінності терпимості, екуменічної релігії, міжкультурної та міжетнічної співпраці, як в межах певної країни, так і у міжнародних відносинах.

ВИБОРИ ТА ПЕРЕДВИБОРЧІ КАМПАНІЇ

1. ЄС слід посилити ефективну допомогу країнам Східного партнерства з метою забезпечення вільних, чесних і прозорих виборів, в тому числі організовувати навчання посадових осіб, залучених до виборчого процесу, і незалежне спостереження за виборами, яке проводитимуть місцеві громадські організації.
2. Уряди і парламенти країн Східного партнерства відповідають за:
 - а) забезпечення належного середовища для виборів, в якому гарантується рівноправний доступ кандидатів і партій до засобів масової інформації і рівність у використанні прав громадянина;
 - б) вдосконалення національного законодавства відповідно до зобов'язань, висунутих Радою Європи та ОБСЄ;
 - в) можливість незалежного контролю виборчого процесу, в тому числі місцевими організаціями громадянського суспільства.

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Роль Східного партнерства полягає у:

1. підтримці незалежності, плюралізму та різноманітності засобів масової інформації;
2. гарантуванні прав журналістів та їхньої безпеки з метою забезпечення виконання ними своїх професійних обов'язків;
3. підтримці використання стандартів та рекомендацій Ради Європи стосовно засобів масової інформації, зокрема тих, які стосуються незалежності від керівництва, трансляції державних передач і прозорості власності;
4. забезпеченні того, що перехід на цифровий формат мовлення не обмежує доступ громадськості до інформації, а забезпечує різноманітність власності та інформаційного наповнення засобів масової інформації;
5. створенні зразкового проекту ЄС, націленого на зміцнення професійних і громадських засобів масової інформації, у тому числі нових ЗМІ (Інтернет);
6. протидії будь-яким спробам накласти обмеження на доступ до Інтернету або Інтернет-цензури.

БЕЗПЕКА І МИРОТВОРЧІ ЗАХОДИ

- 1) Стабільність і демократичні зміни повинні спиратися на терпимість і безпеку для всіх. Прагматичний підхід, націлений на запобігання конфліктам, їх залагодження та вирішення, не повинен заперечувати цінності ЄС, оскільки ми пропагуємо принцип "Демократія – це найкраща політика безпеки". Така стратегія повинна бути побудована не на державних інтересах кожної країни, що знаходиться в регіоні, і на спільних цілях та інтересах.
- 2) Елементи стабільності і безпеки повинні бути взаємопов'язаними і поширюватися як на державні структури, так і на організації громадянського суспільства. Ми повинні націлитися на глибшу співпрацю між країнами-учасниками ЄС та Східного партнерства, а також з іншими країнами регіону, такими як Росія і Туреччина, за участю таких міжнародних організацій, як Рада Європи і ОБСЄ.

- 3) Східне партнерство повинне:
 - a) надавати методологічну допомогу для вирішення тривалих конфліктів між сусідніми країнами/народами;
 - b) розвивати дієві механізми інтеграції «історичної пам'яті» громад Східного партнерства у європейський дискурс.
- 4) Форум громадянського суспільства повинен прагнути до створення консорціуму організацій громадянського суспільства, які працюють над безпекою і миротворчими заходами в регіоні.
- 5) Що стосується територіальних та етнічно-територіальних конфліктів, внесок Східного партнерства повинен полягати у розробці демократичних принципів та захисту прав людини і меншин. Країни Східного партнерства повинні демонструвати європейське розуміння співпраці у регіоні, зокрема стосовно невирішених конфліктів. Усі країни і громади повинні бути залучені у процес побудови взаємної довіри, оскільки за природою усі вони є частиною Європейського сусідства. Висхідний підхід має бути застосований шляхом залучення громадянського суспільства і демократичних сил в регіоні. Невирішені конфлікти не повинні перешкоджати організаціям громадянського суспільства усього регіону брати участь в ініціативах Східного партнерства.
- 6) Європейський союз і країни Східного партнерства повинні заохочувати позитивну участь Росії і Туреччини, оскільки це може бути важливо для успіху роботи Східного партнерства і майбутнього розвитку країн, що входять до його складу. Застосовуючи висхідний підхід до цих двох важливих сусідів, Форум громадянського суспільства має високі шанси на розвиток дипломатії другого рангу.
- 7) Природними ресурсами слід розпоряджатися таким чином, щоб гарантувати екологічну безпеку і право людини на життя у безпечному та здоровому середовищі.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І НАЛЕЖНЕ ВРЯДУВАННЯ

1. ЄС слід законодавчо врегулювати роль організацій громадянського суспільства як повноправних партнерів ЄС і країн Східного партнерства в ході виконання ними функцій планування, впровадження, моніторингу та оцінки процесів, які відбуваються у Східному партнерстві.
2. Країни Східного партнерства повинні розробити законодавчу базу для реєстрації організацій громадянського суспільства і функціонування громадянського суспільства, яке відповідає стандартам ЄС. ЄС повинен стимулювати всебічне дотримання стандартів Ради Європи стосовно діяльності організацій громадянського суспільства, викладених у Рекомендації CM/Rec(2007)14 Комітету міністрів країн-учасниць щодо статусу неурядових організацій в Європі. Особливу увагу слід приділити статусові організацій громадянського суспільства. Вони можуть бути або неформальними угрупованнями, або організаціями, чи юридичними особами. Результати оцінки свободи утворення асоціацій у країнах Східного партнерства слід представляти щорічно.
3. Східне партнерство повинно підтримувати дії Європейської комісії і Ради Європи, спрямовані на підтримку ціннісної демократичної освіти громадян для вишколу нового покоління політиків, державних службовців, бізнесменів, журналістів і лідерів організацій громадянського суспільства.
4. Форум заохочує міжнародні проекти, які зосереджуються на основних проблемах регіону (наприклад, на регіональних конфліктах, енергетичній політиці, демократії, верховенстві права, правах людини, свободі засобів масової інформації, міграції тощо) в рамках чотирьох тематичних платформ і за їх межами.
5. Форум рекомендує розробити програму малих грантів, які швидко та гнучко допомагатимуть організаціям громадянського суспільства в країнах Східного партнерства, яким часто потрібна невелика фінансова підтримка для подорожей на конференції та зустрічі, а також для підготовки матеріалів і публікацій.
6. Форум рекомендує створити на основі Інтернет-можливостей ефективну спільну платформу Форуму громадянського суспільства для обміну інформацією, пропозиціями та аналізами між аналітичними центрами, експертами і журналістами країн Східного партнерства, країн-учасниць ЄС, США, Росії, Туреччини та інших партнерів. Також рекомендується передбачити використання у цій платформі російської мови для залучення російськомовних партнерів.

Цей портал повинен охоплювати наступні елементи:

- a) інформацію про програму і поступ двосторонніх і багатосторонніх перемовин Східного партнерства;
 - b) інформацію про Форум громадянського суспільства, його учасників та діяльність;
 - c) аналіз політики і рекомендації, пов'язані зі Східним партнерством та Форумом громадянського суспільства;
 - d) локальне інформаційне наповнення, пов'язане із багатосторонньою або двосторонньою роботою Східного партнерства.
7. Документ «Про належне управління» Європейської організації добросусідства і партнерства слід відкрити для внесків з боку громадських організацій на конкурентній основі, аби дозволити громадським організаціям здійснити внесок у вдосконалення управління на допомогу організації навчання та надання інших послуг урядовим установам.
8. Східне партнерство повинно:
- a) підтримувати організації громадянського суспільства та осіб, які постраждали від репресій або утисків за свою громадську діяльність. Усі установи ЄС і окремих країн-учасниць повинні вести політику, яка спирається на захист прав людини, демократичні принципи та цінності, а не короткострокові політичні або економічні інтереси
 - b) розвивати потужності місцевих організацій громадянського суспільства для того, аби вони могли надавати консультації в галузі належного врядування.
9. ЄС слід розширити і спростити процедури подачі організаціями громадянського суспільства заявок на отримання фінансування від ЄС.

СПРОЩЕННЯ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ ТА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ

ЄС і її країни-учасниці повинні надати усім шести країнам Східного партнерства дорожні мапи для безвізового режиму, якомога швидше відмовитися від візових оплат і в якості першого кроку запровадити багаторазові довгострокові візи.

* * *

З огляду на важливість розвитку демократії в Росії, Форум громадянського суспільства закликає ЄС розробити аналогічні зобов'язання перед громадянським суспільством Росії, в результаті якого буде створено Форум громадянського суспільства Росія-ЄС.

Паралельно до аналогічного огляду, проведеного на основі конвенцій СоЕ, Форум громадянського суспільства повинен підготувати звіти щодо поступу, досягнутого неурядовими організаціями в галузі демократичного врядування відносно кожної окремої країни, що дасть можливість незалежно оцінити дотримання міжнародних стандартів і конвенцій в галузі демократичного управління.

Повідомлення про результати: значною мірою дієвість Форуму залежить від того, як будуть підтримуватися і повідомлятися результати. Для підвищення рівня обізнаності результати слід перекласти мовами країн Східного партнерства. Для того, аби оминати існуючі обмеження, накладені контролем засобів масової інформації, найважливішою платформою для комунікацій є Інтернет. Основною задачею для всіх, зокрема для організацій громадянського суспільства у країнах Східного партнерства, є повідомляти про результати Форуму і робити європейську інтеграцію національним пріоритетом. Тож частиною роботи Форуму громадянського суспільства повинна стати розробка комунікаційної стратегії.

РОБОЧА ГРУПА 2: ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ І УЗГОДЖЕННЯ З ПОЛТИКОЮ ЄС

- 1) Посадові особи країн-партнерів ЄС та Східного партнерства повинні взяти організації громадянського суспільства повноправними учасниками Східного партнерства. Уряди країн-партнерів Східного партнерства повинні докласти зусиль для створення необхідних інституційних та процедурних умов з метою ведення ефективного соціального і громадського діалогу у своїх країнах.
- 2) Розуміння цілей Східного партнерства громадськістю є необхідною умовою майбутнього розвитку цього процесу. Без підтримки громадськості широкий загал у країнах-партнерах не зрозуміє і не прийме необхідні економічні та соціальні реформи, які можуть справити тимчасовий негативний вплив на їхнє життя.
- 3) Верховенство права і незалежність судової системи є основними передумовами злагодженого функціонування економіки, інвестицій та досягнення економічного росту.
- 4) Форум громадянського суспільства підтримує основоположні цілі, затверджені тематичною платформою для економічної інтеграції та узгодження із законодавством ЄС та його програмою роботи на 2009-2011 рік. Організації громадянського суспільства бажають брати участь у роботі тематичної платформи і секції торгівлі та нормативної комерційної співпраці, пов'язаних із глибокими та всебічними договорами про вільну торгівлю.
- 5) Форум громадянського суспільства звертає увагу країн-партнерів ЄС та Східного партнерства на необхідність внесення наступних економічних та соціальних питань у порядок денний Східного партнерства:
 - a) краща регуляторна політика, зниження адміністративного тягаря, боротьба з корупцією та тіньовою економікою;
 - b) дотримання прав людини, демократичних стандартів, суспільного діалогу, верховенства права, а також ключових трудових стандартів, у тому числі права на утворення асоціацій і укладення колективних угод, відводячи їм важливу роль в галузі економічної інтеграції;
 - c) спрощення митного оформлення і торгівлі шляхом наближення митного і торгового законодавства до стандартів ЄС;
 - d) ефективний моніторинг з боку громадянського суспільства застосування і дотримання узгодженого законодавства;
 - e) введення ефективних систем аудиту і політики фінансового контролю;
 - f) укладення договорів про уникнення подвійного оподаткування прибутків і капіталів між країнами-партнерами Східного партнерства країнами-учасницями ЄС і створення сприятливого середовища для прямих іноземних інвестицій;
 - g) підвищення ефективності систем соціальної безпеки і захисту населення, а також збільшення ролі організацій громадянського суспільства у боротьбі з бідністю в рамках Року боротьби з бідністю та соціальним виключенням в Європі у 2010 році;
 - h) запровадження принципів послідовного розвитку і реагування на труднощі, пов'язані зі зміною клімату в існуючі державні рамки сталого розвитку;
 - i) підтримка «зеленого бізнесу» за допомогою інвестування в екологічно чисті проекти, дослідження та розробки;
 - j) спрощення мобільності і гнучкості трудових ресурсів;
 - k) якомога швидше спрощення візового режиму (та його лібералізація в середньостроковій перспективі), особливо в робочих цілях, створення прозорих умов встановлення безвізового режиму;
 - l) підтримка зусиль тих країн-партнерів, які ще не є членами СОТ, вступити до СОТ, допомагати їм в розробці їхньої стратегії виходу на ринок і спрощувати її для тих країн, які вже є членами СОТ;
 - m) співпраця в галузі науки, технології та інновацій за допомогою участі країн-партнерів у FP 7 та у спільних наукових проектах, підтримка запровадження нових технологій, зокрема з використанням підходу передачі Найкращих існуючих технологій (BAT), визначених у Стратегічному документі Східної програми Європейського інструменту сусідства і партнерства на 2007-2013 рік як один з основних інструментів для інвестування та розвитку

- малого і середнього бізнесу. Залучення країн-партнерів Східного партнерства у процес згуртовування, проголошений минулого року ЄС ключовим елементом Новітньої політики;
- n) підтримка створення міст-побратимів і регіонів-побратимів у країнах Східного партнерства. Використання програм Twinning і TAIEХ для цілей і завдань, пов'язаних зі Східним партнерством, у тому числі прийнятність проектів за участю громадянського суспільства;
 - o) наближення навчально-освітньої системи країн-партнерів до європейських стандартів, а також до Болонського і Копенгагенського процесів, підтримка ІТ-інструментів в освіті, у тому числі інтерактивних університетів, дистанційного навчання і навчання дорослих. Робота над визнанням кваліфікацій студентів зі підтримки Європейського освітнього фонду;
 - p) всебічна програма створення і нарощування потужностей, а також підтримка організацій громадянського суспільства, для того аби дати їм змогу відігравати дієву роль у Східному партнерстві;
 - q) допомога країнам-партнерам у створенні правил чесної конкуренції і боротьби зі зловживанням монополіями.
- 6) Регулярні консультації із зацікавленими організаціями громадянського суспільства (торгово-промисловими палатами, комерційними і підприємницькими асоціаціями, спілками роботодавців, профспілками та неурядовими організаціями) повинні стати частиною переговорів між ЄС і країнами-партнерами щодо угод про співпрацю і глибоких та всебічних договорів про вільну торгівлю.
 - 7) Слід організувати оцінку впливу глибоких та всебічних договорів про вільну торгівлю на країни-партнери у кожному секторі економіки. Дослідження з оцінки впливу у тих галузях, де цілями глибоких та всебічних договорів про вільну торгівлю передбачається покращення регуляторної бази, слід проводити за участю організацій громадянського суспільства, а результати розголошувати громадськості. Форум громадянського суспільства закликає до пришвидшення переговорів.
 - 8) Східне партнерство повинно створити можливості для розвитку відносин між країнами-партнерами також і в галузі двосторонньої торгівлі та економічної співпраці. У цей процес слід залучити сектор приватного підприємництва та підприємницьких асоціацій.
 - 9) Слід заохочувати співпрацю між торгово-промисловими палатами, палатами сільської торгівлі, науковими та освітніми установами ЄС і Східного партнерства. Необхідно заснувати Підприємницький форум Східного партнерства, який проводитиметься у ЄС та/або у країнах-партнерах і зміцнюватиме взаємодію між підприємцями та сприятиме утворенню нових партнерств.
 - 10) Необхідно підтримувати бізнес та підприємництво, зокрема малий бізнес, за допомогою консультацій, корпоративного навчання і обміну професійними навичками та знаннями, а також необхідно застосовувати пілотну ініціативу можливостей для малого та середнього бізнесу». Вищевказана підтримка, серед іншого, повинна також виражатися в формі центрів розвитку малого та середнього бізнесу, асоціацій малих та середніх підприємців та інших мереж, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу.
 - 11) Підтримка організацій із захисту споживачів для того, аби вони могли ефективно відігравати свою роль у гарантуванні безпеки продукції та дотриманні технічних і санітарних законодавчих стандартів.
 - 12) Слід розвинути нову пілотну ініціативу, націлену на посилення підтримки ділових зв'язків, інтернаціоналізацію і доступ до ринку, у тому числі обмін ноу-хау між торгово-промисловими палатами та підприємницькими асоціаціями країн-учасниць ЄС та їхніх партнерів у країнах Європейського Союзу. Фінансування слід забезпечувати за допомогою таких європейських підприємницьких організацій, як Європалати та «Business Europe» тощо.
 - 13) Східне партнерство повинно допомагати країнам-партнерам подолати наслідки кризи шляхом обміну досвідом та інформацією і оцінки можливості запровадження програм з макроекономічної підтримки. Слід створити базу даних антикризових заходів, і організації громадянського суспільства контролюватимуть застосування цих заходів та планів відновлення за допомогою Індексу належного врядування та Індексу сукупного врядування.
 - 14) Суспільний діалог є необхідною основою європейської соціальної моделі і засобом досягнення необхідної стабільності для запровадження економічних реформ, переходу до ринкової економіки, загального розвитку суспільства і покращення стандартів життя. Для справжнього суспільного діалогу потрібні сильні та авторитетні роботодавці і профспілки. Підтримка

соціальних партнерів та суспільного діалогу повинна стати частиною законодавчого узгодження між ЄС і країнами Східного партнерства. Також слід заохочувати створення регіональної платформи соціальних партнерів.

15) Ця робоча група узгодила наступне:

Перше: Підготувати пропозицію щодо створення постійно діючого Підприємницького форуму Східного партнерства, який допоможе налагодити зв'язки між підприємницькими асоціаціями і компаніями в ЄС і у країнах Східного партнерства. Реєстрація зацікавлених фахівців з організацій громадянського суспільства проводитиметься до 31 грудня, а Підприємницька рада Україна-ЄС підготує робочий документ для інтерактивного обговорення.

Друге: Проаналізувати розвиток суспільного діалогу у країнах-партнерах і запропонувати заходи для ефективнішого та повнішого використання досвіду соціальних партнерів в ЄС. Реєстрація зацікавлених фахівців з організацій громадянського суспільства проводитиметься до 31 грудня, а Фонд євразійського партнерства (Грузія) підготує робочий документ для інтерактивного обговорення.

РОБОЧА ГРУПА 3: ДОВКІЛЛЯ, ЗМІНА КЛІМАТУ ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА

1) Чому Форум громадянського суспільства Східного партнерства повинен розглядати енергетичні та екологічні питання і як він повинен це робити

Через пострадянську спадщину, брак інвестицій і труднощі соціально-економічного та політичного поступу упродовж двох останніх десятиліть, енергетична структура країн Східного партнерства застаріла. Це робить країни Східного партнерства та їхніх громадян ще більш залежними від зміни клімату і природних та техногенних катастроф. Тому енергетична безпека, зміна клімату і довкілля є важливими галузями співпраці в межах Східного партнерства, а Форум громадянського суспільства може допомогти громадянському суспільству, яке працює над цими проблемами, за допомогою налагодження зв'язків та обміну інформацією і розширення доступу громадських організацій до необхідної інформації. Форум громадянського суспільства Східного партнерства також повинен допомогти ідентифікувати і підтримувати спільні зусилля в галузі енергетичної та екологічної політики, які ведуться в регіоні.

Третя робоча група Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, відповідальна за довкілля, зміну клімату та енергетичну безпеку, повинна мати координатора з країни Східного партнерства і заступника координатора з організації громадянського суспільства однієї з країн-учасниць ЄС або з міжнародної організації. Обидві ці особи обиратимуться строком на один рік (принцип чергування).

Окрім цього, слід створити спеціальну підгрупу Форуму громадянського суспільства Східного партнерства з питань довкілля, яка впливатиме на діяльність платформ 2 і 3 Східного партнерства. Окрім цього, необхідно створити багатосторонню екологічну раду на підтримку платформ 2 і 3 Східного партнерства.

Проекти документів, які обговорюються у структурах Східного партнерства, слід у свій час передати на розгляд широкому загалові до того, як вони будуть затверджені, так, аби усі питання майбутньої енергетичної безпеки, зміни клімату і захисту довкілля могло оцінити громадянське суспільство.

Для здійснення нагальних проектів, пов'язаних з енергетичною безпекою (наприклад, спільні складські потужності, двосторонні шляхи сполучення, консервація енергії), а також зі зміною клімату та екологією слід використати регіональну програму Європейського інструменту сусідства і партнерства.

Європейський економічно-соціальний комітет (EESC) вітає створення Форуму громадянського суспільства Східного партнерства і пропонує свою активну участь, оскільки EESC представляє організації громадянського суспільства країн-учасниць ЄС.

2) Форум громадянського суспільства Східного партнерства в галузі енергетичної безпеки та зміни клімату

Очікування від національних урядів країн Східного партнерства

Необхідно відновити та модернізувати існуючу енергетичну інфраструктуру країн Східного партнерства та інвестувати у будівництво нових енергетичних потужностей. Слід відновити опалювальні мережі за допомогою фінансового механізму (позик) для інвестування у нові котельні. За винятком Азербайджану, країни Східного партнерства залежать від імпортного природного газу. Необхідні проекти зі зменшення цієї залежності, наприклад, шляхом диверсифікації джерел і транзитних маршрутів. Упродовж наступних 15 років необхідно стабілізувати викиди CO₂ на рівні 2008 року.

Для досягнення цих цілей слід переглянути енергетичну стратегію країн Східного партнерства і надати пріоритет місцевих відновлюваним джерелам енергії та енергоефективності, а також дієвим політичним інструментам, спрямованим радше на ефективне управління попитом на енергію, а не на збільшення поставок (наприклад, скасування пільгових тарифів на енергоносії з одночасним застосуванням інших шляхів досягнення соціального ефекту). Водночас, слід досягти більшої прозорості, ширшого доступу до інформації і участі громадськості у процесі стратегічного планування та затвердження тарифів, зокрема у питаннях, пов'язаних з впливом на довкілля.

Політику в галузі енергетичної безпеки і законодавство країн Східного партнерства необхідно поступово узгодити з міжнародними стандартами і нормами ЄС. Зокрема:

- законодавство, що регулює електроенергетичний та газовий ринок, слід розробити відповідно до регламенту приєднання до Договору енергетичної спільноти;

- слід узгодити системи обліку енергії за методами Євростату;
- цілі і законодавство, спрямоване на енергоефективність і відновлювані джерела енергії, слід узгодити з політикою ЄС щодо зміни клімату;
- в ході вдосконалення державних механізмів контролю слід приєднатися до системи контролю викидів ЄС; необхідно пропагувати гнучкі механізми Кіотського протоколу;
- слід прийняти європейські стандарти для електричного обладнання;
- необхідно скласти державні плани адаптації до зміни клімату.

Очікування від рамок регіональної політики і програм зі співпраці

Необхідно сформулювати комплексну інтегровану послідовну енергетичну політику для регіону Східного партнерства, з урахуванням національних інтересів і цілей, з метою посилення захисту довкілля, покращення енергоефективності, а також здатності подолати кліматичні зміни і нівелювати залежність від імпортової енергії або одного з енергоносіїв. Політика і заходи пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації не повинні створювати нові екологічні проблеми, зокрема не повинні справляти негативний вплив на біологічну різноманітність.

Слід уникнути ситуації, в якій відкриття будь-якого ринку, котре очікується у Східному партнерстві, призвело б до "демпінгу енергоефективності". Неефективні технології, заборонені у ЄС, не слід експортувати у країни Східного партнерства.

Східне партнерство також повинно створити платформу для дебатов щодо регіональної співпраці у галузі ядерної безпеки і розвитку покоління ядерної енергетики.

В меморандумах порозуміння з енергетичних питань слід надавати пріоритет доступові країн Східного партнерства до Договору енергетичної спільноти.

Адміністративна потужність, належне врядування, прозорість і захист споживачів – ось пріоритети енергетичного сектору, які необхідно підтримувати за допомогою Всебічних програм інституційного розвитку (CIB) Східного партнерства. Програму розумної європейської енергетики слід застосовувати також і в країнах Східного партнерства. Енергоефективність, обмін найкращими доступними технологіями (BAT) і використання відновлюваних джерел енергії повинні стати одними з першочергових ініціатив Східного партнерства.

Країни-учасниці ЄС і Східного партнерства повинні співпрацювати з метою досягнення вищого ступеню безпеки транспортування енергії. Європейську ініціативу з питань прозорості газових операцій (моніторинг фізичних потоків газу в реальному часі) слід підтримувати в якості пілотного проекту в межах Східного партнерства з перспективою його відкриття для інших країн. Необхідно створити Механізм раннього попередження перебоїв енергопостачання між ЄС і країнами Східного партнерства. Країни Східного партнерства, через які відбувається транзит природного газу, повинні брати участь у роботі Європейської газової координаційної групи, Групи контролю нафтопостачання та Групи безпеки енергопостачання у Євросоюз.

ЄС повинен створити можливості для участі країн Східного партнерства у міжнародних проектах транзиту вуглеводнів, наприклад, у південному енергетичному коридорі.

3) Проблеми довкілля, біологічної різноманітності та сільського господарства, які розглядає Форум громадянського суспільства Східного партнерства

Найвищою метою повинна бути підтримка інтеграції екологічних аспектів у державну політику всіх країн Східного партнерства (наприклад, у промисловість, транспорт, регіональний розвиток, бюджет, сільське та лісове господарство, відповідність вимогам ЄС). Оскільки важливим інструментом для досягнення цієї мети є застосування Стратегічної оцінки екології, слід зміцнити відповідні державні адміністративні потужності країн Східного партнерства. Захист довкілля та стабільний розвиток повинні бути пріоритетними питаннями у договорах про співпрацю. Слід підтримувати регіональну взаємодію і здійснення багатосторонніх екологічних угод. Необхідно створити регіональну систему інформування з питань довкілля, яка сполучатиме ЄС і країни Східного партнерства. Також заслуговує на підтримку передова ініціатива Східного партнерства з екологічного врядування.

Утилізація відходів, у тому числі переробка та повторне використання відходів у виробництві, у країнах Східного партнерства заслуговують на особливу увагу. Необхідно ширше підтримувати

обмін найкращими доступними технологіями (БАТ), які є основними інструментами приваблення інвестицій і розвитку малого і середнього бізнесу в галузі екології. В контексті послідовної адаптації до зміни клімату, необхідно надавати перевагу заходам «зеленої» інфраструктури там, де це можливо. Необхідно зміцнювати управління природоохоронними зонами, оскільки здорова екосистема не лише робить свій внесок у пом'якшення наслідків зміни клімату (поглинання вуглецю), але й у адаптацію (наприклад, ліси та заболочені території справляють буферний ефект на зміну клімату). З огляду на те, що органічне сільське господарство також сприяє зниженню викидів CO₂, слід підтримувати відповідні пілотні проекти сільськогосподарських неурядових організацій у країнах Східного партнерства і зміцнювати там рух за органічне сільське господарство. Оскільки погодні умови вже почали змінюватися, загальну продукцію сільського господарства і розвиток сільської місцевості необхідно адаптувати до зміни клімату, максимально використовуючи органічне сільське господарство.

4) Рекомендації Форуму громадянського суспільства Східного партнерства щодо інформації, освіти, нарощування потужностей та підвищення рівня свідомості

Країни Східного партнерства повинні застосовувати принципи освіти послідовного розвитку у своїх освітніх системах, оновлюючи навчальний план і створюючи спеціальні навчальні програми для вищих учбових закладів (у тому числі міжнародні магістерські програми). Необхідно нарощувати потужності для полегшення участі фахівців та проведення оцінки впливу на екологію у країнах Східного партнерства.

Слід надавати перевагу обміну знаннями і передовим досвідом між країнами ЄС та Східного партнерства, приділяючи особливу увагу енергоефективності та відновлюваним джерелам енергії, аби наблизити країни Східного партнерства до норм і стандартів ЄС, для зменшення негативного впливу на екологію і полегшення переходу до послідовного розвитку. У всіх країнах Східного партнерства необхідно запровадити Аархуську конвенцію.

Необхідна масштабна кампанія із підвищення рівня свідомості громадськості у питаннях енергоефективності та відновлюваних джерел енергії з максимальним використанням досвіду ЄС. Також необхідно оновити навчальні програми вищих учбових закладів (університетів, інститутів, старших класів шкіл), вносячи у них предмети з енергоефективності та відновлюваних джерел енергії.

5) Заключні зауваження

Вищевказані рекомендації не є вичерпним переліком того, що можна і необхідно зробити у межах Платформи 3 Східного партнерства. Однак, вони відображають підсумовану думку експертів, які взяли участь у Форумі громадянського суспільства і їх слід вважати вихідною точкою для подальшої діяльності в галузі довкілля, змін клімату і енергетичної безпеки.

РОБОЧА ГРУПА 4: КОНТАКТИ МІЖ ЛЮДЬМИ

ЗАГАЛЬНЕ

1. Підтримувати та розповсюджувати інформацію про ЄС та можливості, які надає Євросоюз, шляхом розвитку інформаційного суспільства (наприклад, доступ до Інтернет і комп'ютерна грамотність) а також за допомогою розширення мережі Європейських інформаційних пунктів.
2. Зняти бар'єри і розвивати ефективні контакти між людьми, даючи змогу громадянам країн Східного партнерства брати повноправну участь у програмах ЄС щодо молоді, засобів масової інформації, культури, досліджень і освіти.
3. Розглядати конкретних ситуацій та рівні розвитку громадянського суспільства у кожній з країн Східного партнерства, використовуючи існуючі мережі лідерів (таких, як мережа Евкліда та Мережа лідерів громадського суспільства) для зміцнення спільного розуміння, створення спільних цінностей і співпраці між неурядовими організаціями у країнах Східного партнерства та ЄС.

СПРОЩЕННЯ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ

4. ЄС та його країни-учасниці повинні надати усім шести країнам Східного партнерства дорожні мапи до безвізового режиму, і якомога швидше відмовитися від плати за отримання віз. В якості першого року слід спростити візові процедури і видавати багаторазові довгострокові візи.

ОСВІТА

5. Заохочувати уряди шести країн Східного партнерства підтримувати освіту і навчання дорослих та розширювати програми Грюнтіва і Коменіуса. Підтримувати країни Східного партнерства у їхній праці над реформами в руслі Болонського процесу.
6. Закликати до активнішого проведення шкільних програм обміну і дистанційного навчання, а також давати можливість отримувати освіту виключеним групам населення та людям з обмеженими можливостями. Організовувати участь організацій громадянського суспільства в освітніх програмах ЄС.
7. Значно збільшити фінансування волонтерських програм та стажувань для молоді, таким чином допомагаючи молодому поколінню досягти успіхів у працевлаштуванні, як в межах , так і поза межами формального навчання (це заклик до всіх європейських установ, державних органів влади, приватного сектору та неурядових організацій).
8. Розширювати визнання неформальної освіти у країнах Східного партнерства і налагоджувати зв'язки з європейськими організаціями, які забезпечують неформальну освіту. Підтримувати країни Східного партнерства в ході розвитку ними власної системи гарантування якості неформальної освіти.

МОЛОДЬ

9. Стимулювати активну участь молоді у процесах, пов'язаних із прийняттям рішень на усіх рівнях, та розробляти механізми їх залучення до досягнення цілей Східного Партнерства.
10. Розробляти спеціальні програми мирної та міжкультурної освіти на пост-конфліктних територіях.
11. Допомогати урядам країн Східного партнерства приймати державне законодавство і стратегії та наближувати їх до стандартів ЄС щодо молоді і молодіжних організацій (таке, як Закон «Про молодь», Закон «Про неурядові організації», Закон «Про волонтерство» тощо).

ДОСЛІДЖЕННЯ

12. Підтримувати спільні дослідницькі проекти шляхом розвитку інституційної мережі дослідників і створення безкоштовної бази даних досліджень.

КУЛЬТУРА

13. Сприяти культурним змінам та співпраці між ЄС та країнами Східного партнерства.
14. Заохочувати ратифікацію/застосування Конвенції ЮНЕСКО 2005 року *«Про захист і підтримку різноманітності культурних виявів»* у шести країнах Східного партнерства.

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

15. Дослідити та підтримувати нові інструменти масової інформації і створити на основі Інтернет-можливостей неформальну інформаційну мережу, яка функціонуватиме між країнами Східного партнерства та ЄС.
16. Розробити механізми для систематичної передачі інформації громадянському суспільству про проекти і програми усіх чотирьох платформ і підтримувати інформаційні проекти через телебачення, радіо і пресу.

РОБОЧИЙ ДОКУМЕНТ

ЗАГАЛЬНЕ

- Забезпечити **повноправну участь** у всіх програмах ЄС щодо молоді, засобів масової інформації, культури і освіти
- Робоча група 4 може **підтримувати та сприяти роботі трьох інших робочих груп**, оскільки як група, що працює безпосередньо з людьми, вона може стимулювати взаємодію всередині громадянського суспільства в межах країн Східного партнерства, між цими країнами та із рештою Європи
- **Розвивати регіональну співпрацю** в межах країн Східного партнерства та з країнами ЄС і робити внесок у регіональне порозуміння
- **Долати розбіжності** всередині країн Східного партнерства, а також між ними та ЄС; брати до уваги те, що народ – це не тільки центральний уряд
- **Корупція**: ЄС повинен посилювати **боротьбу з корупцією в освітній галузі**
- Ініціювати **"Дні Європи"** / **"Тиждень ЄС"** у країнах Східного партнерства і проводити заходи, пов'язані з ЄС
- Розпочати складання **Плану дій Робочої групи** та переліку організацій, які бажають співпрацювати, молодіжних організацій, профспілок тощо
- **Усувати бар'єри і налагоджувати ефективні контакти**: бар'єри: **відстань** – ізольовані регіони; **програми надання грантів на подорожі; подолання мовного бар'єру**
- **Підтримувати громадянське суспільство** у країнах, де воно ізольоване та офіційно не визнане
- Розширювати існуючу мережу **лідерів громадянського суспільства** (наприклад, Мережу лідерів громадянського суспільства, яка зосереджується лише на країнах Східного партнерства, а також Мережу Евкліда, яка зосереджується на усій Європі, у тому числі на країнах Східного партнерства)
- Полегшувати та розвивати **інформатизацію суспільства** (загальний доступ до Інтернет) у регіоні, у тому числі шляхом розширення мережі **інформаційних пунктів**

СПРОЩЕННЯ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ

- **Стимулювання мобільності**: спрощення і в довгостроковій перспективі скасування **візового режиму**
- **Стандартизація і спрощення візових процедур** у країнах ЄС (наприклад, електронна подача заявок)
- Полегшення **фінансового тягаря, пов'язаного з візами**; більша **прозорість**
- **Спрощення видачі віз певним категоріям осіб** (наприклад, студентам або учасникам програм ЄС)

- **Середньострокові та довгострокові багаторазові візи**

ОСВІТА

- Потрібні інструменти для **постійного навчання** і навчання дорослих. **Неформальне навчання та навчання протягом усього життя**. Застосування європейської програми Грюндвіга у країнах Східного партнерства
- Стимулювання **дистанційного навчання**
- Необхідність у полегшенні **доступу до інформації у провінції** для молоді, як бажає навчатися за кордоном
- **Волонтерів з ЄС слід заохочувати** до поїздок у країни Східного партнерства для того, аби випробувати освітні програми для молоді та інші можливості для навчання – **Європейська служба волонтерів**
- Більше можливостей для **стажувань** у країнах ЄС для країн Східного партнерства
- **Програми шкільного обміну** (студенти, учні та викладачі)
- **Участь організацій громадянського суспільства** в освітніх програмах ЄС

МОЛОДЬ

- Ділитися європейським досвідом з країнами Східного партнерства в ході **залучення молоді до процедури прийняття рішень** на всіх рівнях (наприклад, до місцевих молодіжних рад, молодіжного самоврядування)
- Допомогати урядам країн Східного партнерства приймати і наближувати державне законодавство і стратегії до законодавства ЄС щодо молоді та молодіжних організацій (наприклад, Закон «Про молодь», Закон «Про неурядові організації», Закон «Про волонтерство» тощо).

ДОСЛІДЖЕННЯ

- Необхідність в розробці **спільних досліджень**
- Дослідження в **гуманітарній галузі**
- **Створення інституційної мережі дослідників з ЄС і країн Східного партнерства та безкоштовної бази даних досліджень.**

КУЛЬТУРА

- Діалог про сучасну культуру, який охоплюватиме також проблеми, пов'язані з **ідентичністю та історичною пам'яттю**. Заохочувати ратифікацію Конвенції ЮНЕСКО 2005 року про історичну спадщину
- Стимулювати обмін та співпрацю між **митцями ЄС та країн Східного партнерства**
- Заохочувати ратифікацію/застосування Конвенції ЮНЕСКО 2005 року *«Про захист і підтримку різноманітності культурних виявів»*.

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

- **Розробляти нові інструменти масової інформації і створити неформальну інформаційну мережі** в ЄС і країнах Східного партнерства

Переклад здійснено Фондацією ПАУСІ